

SPIEKERSKORNER

Twée lesvoorstellen voor avonturiers

Jarenlang heb ik geprobeerd om uit het traditionele patroon van de schrijfpdrachten (zeg maar: opstelletjes) te komen. Door mee te werken aan een taal-methode voor het secundair onderwijs leerde ik de verschillende leerplannen beter doorgronden en relativeren en maakte ik kennis met collega's die ook eens iets anders wilden. Een en ander leidde tot twee lessencycli voor de eerste graad so die ik voor Taalkracht tien+ didactisch gestructureerd heb. Ik beweer helemaal niet hiermee schrijven en poëziebenadering grondig vernieuwd te hebben. Ik weet ook zeker dat heel wat lesgevers elementen uit hun eigen praktijk zullen herkennen. Bekijk het eens, denk er eens over na, zet het naar uw hand en succes ermee.

Paul Mesdagh

Van rijmen en dichten naar poëzie

OPDRACHT: De leerlingen maken een poëziebundel
DOEL: De leerlingen leren poëzie begrijpen en ervan genieten

WERKWIJZE

De cyclus begint op om het even welk moment in het schooljaar en duurt een drietal maanden. De meest geschikte periode ligt dus tussen de kerst- en de paasvakantie.

STAP 1

De leerlingen brengen van thuis gedichten (losse of in boeken) mee. Het is belangrijk dat u vooraf geen verdere uitleg geeft over poëzie of gedichten.

STAP 2

Voor de volgende weken legt u een geschikt lesuur vast (bijvoorbeeld in de namiddag). Dan zal telkens met poëzie gewerkt worden.

De eerste oogst aan gedichten zal zeer verscheiden zijn: van lagereschoolgedichten tot bestofte boeken uit de boekenkast van de ouders. Iedere leerling vertelt wat waar gevonden werd.

Heel wat leerlingen verbinden gedichten met het begrip 'rijm'. Annie M.G. Schmidt heeft daar natuurlijk veel mee te maken. Leer de leerlingen ontdekken dat gedichten niet hoeven te rijmen en niet aan een vaste vorm gebonden zijn, zonder Schmidt naar de prullenmand te verwijzen.

STAP 3

Voor de volgende les hebben de leerlingen de opdracht om een gedicht te kiezen om voor te dragen. Voordragen hoeft niet vooraan in de klas te gebeuren en er mag geen enkele vorm van dwang worden uitgeoefend.

Na elk gedicht komt de vraag: *waarover gaat het?* Een gedicht gaat altijd over emoties. Die gevoelens worden niet gedragen door een verhaal, maar door beelden. Laat ze op zoek gaan naar beelden, geef zelf voorbeelden.

STAP 4

De leerlingen gaan nu in groepjes verderwerken. Elk groepje verzamelt poëzie rond een door de groep gekozen thema. Dat kan een seizoen zijn, een emotie of een algemeen begrip: dieren, natuur.

Op een zeker moment komen leerlingen aandraven met eigen werkjes (van vroeger?). Principe: alles is goed, maar kan worden verbeterd. De leerlingen moeten beloond worden voor het feit dat zij iets van zichzelf durven tonen. Van dan af wordt het begeleid met de losse pols, met de natte vinger. Laat voelen dat u de emotie begrepen hebt, wijs ze op de prachtige beelden die ze gebruikt hebben. Moedig ze aan om verder te schrijven.

STAP 5

Vanaf nu wordt het project vakoverschrijdend. Uw collega *Plastische Opvoeding* (die natuurlijk al vooraf op de hoogte was) leert de leerlingen om de emoties en de beelden uit de gedichten om te zetten in kleuren en vormen. Hij of zij zal dan de afwerking van de bundel overnemen.

STAP 6: Voordragen

Hiervoor hebt u een geschikte ruimte nodig, eventueel een cd-speler voor de sfeer.

BELANGRIJKE TIPS

- Pauzes zijn vaak even belangrijk als de tekst. Zo'n pauze is geen gewone stilte, maar een moment waarin de spanning wordt vastgehouden.
- De voordrager hoeft niet zichtbaar te zijn.
- Een gedicht kan door meer dan één persoon worden voorgedragen.

- Beeld- of geluidsdocumenten kunnen inspirerend werken.
- Laat alle ruimte voor experimenten.
- Het project kan alleen slagen als de begeleider zelf van poëzie houdt.
- Het boek *Leesbeesten en boekenfeesten* van Jan van Coillie (Leuven: Davidsfonds, 1999) bevat nog meer waardevolle tips.

POSITIEVE ERVARINGEN

- In de puberteit en de adolescentie zijn jongeren zeer veel (en graag) met poëzie bezig.
- Schuchtere leerlingen leren dat zij niet zoveel woorden hoeven te gebruiken om hun gevoelens te uiten; zij komen beter aan bod.
- Als het niet lukt met woorden, lukt het meestal in de lessen *Plastische Opvoeding* met andere technieken.
- Vooral meisjes staan graag op een podium om een voorstelling te geven.
- Het groepsgevoel wordt sterk bevorderd.
- De leerlingen hebben zeer snel door hoe poëzie in elkaar zit (ook in beroepsklassen!).

“Toen ik ooit les gaf, poëzie, aan jongens die daar helemaal niet om gevraagd hadden, was de eerste vraag: moeten we dat kennen voor het examen? Nee, voor het leven, zei ik. En de tweede vraag was: waartoe dient dat dan? Ik vond het een erg domme vraag en probeerde kwaadaardig te onthouden wie ze gesteld had. Poëzie dient namelijk nergens toe en dat is op zich al een verdienste. De wereld wordt verpest, als iets niet winstgevents is, deugt het niet. Dus leve het nutteloze. Waartoe dient een wandeling in het bos? Hoeveel is dat waard? Hoeveel kost stilte?”

Herman De Coninck

VOORBEELDEN VAN GEDICHTEN, DOOR DE LEERLINGEN GESCHREVEN

*Ik zit in mijn kamer
jouw blikken staren me overal aan
het verhaal vloeit mijn leven weer in
over hoe je me liet staan.*

*Tijd kent geen genade
toekomst rent je voorbij
je had voor niets meer tijd
zelfs niet meer voor mij.*

*Dagenlang heb ik gewacht
op een teken van jou
maar al die tijd
liet je me buiten in de kou.*

*Buiten je hart
buiten je gedachten
het schoot zelfs niet meer te binnen
dat ik op jou zat te wachten.*

*Wekenlang heb ik me suf gepiekerd
of het mijn schuld kon zijn
maar ik was blijkbaar de enige
die liep met die pijn.*

Sandy (15)

Mijn gedachten zijn te ingewikkeld
Om jou erin te krijgen.
Het spijt me
Een andere X

Stomme dingen.
Kwetsende zinnen.
Scheldwoorden.
Zo wordt LIEFDE gebroken.

Inktvlek op een blad.
Brief gescheurd.
Oh, wat is het moeilijk om afscheid te nemen.

Raam open
Geluiden
vogels
Kleur
Bloemen

De lente

Maar jij bent er niet meer
Om het samen met mij te bewonderen.

Kimberley (13)

'k Zie je hier
langzaam verdwijnend
met de kilte zwevend
om je heen
hangend en zeurend
binnenin jezelf.

'k Zie je hier
met oogleden te zwaar
om nog licht te kunnen zien
je ligt hier
met de wetenschap
dat je de ochtendzon
niet meer zult zien.

'k Zie je hier
voor hoe lang nog
want de dood
heeft je naam gefluisterd
je moet nu gaan
vaarwel,
en misschien ooit nog tot ziens

Aloka (14)

Geschreven en geïllustreerd door Femke De Boeck

Moet er nog zeep zijn?

ONDERWERP: *Jan en Fien*

De leerlingen schrijven hun eigen soapverhaal

DOELEN

- De leerlingen kunnen een verhaal schrijven in samenhangende afleveringen, gericht aan leeftijdsgenoten.
- Door het observeren van het schrijfproces van anderen
  - ervaren zij het belang van interpunctie;
  - zien zij in dat verwijswaarden juist moeten worden gebruikt;
  - leren zij dat er verschillende schrijfstijlen bestaan.
- De leerlingen reflecteren over het dagelijks leven.
- Zij vergroten hun referentiekader door na te denken over hun relaties met anderen.
- Zij leren zich houden aan een *deadline*.
- Zij volgen hun eigen vooruitgang bij het schrijven.

VOORAF

Voor u met dit project start, is het interessant om aandacht te besteden aan het verschijnsel 'soap'. Het meest geschikt zijn fragmenten uit lopende soapreeksen. Zo vernemen de leerlingen meer over de opbouw van soapverhalen en het uittekenen van personages. In *Taalkracht tien* of *Taalkracht tien+* worden in twee lessen soapseries ontleed.

WERKWIJZE

De cyclus begint bij voorkeur begin oktober. De opdracht is heel eenvoudig: elke maand lezen de leerlingen een aflevering voor van de 'lotgevallen' van *Jan & Fien*. Deze namen zijn fictief en mogen door de auteurs worden gewijzigd. Het zijn gewone kinderen van hun eigen leeftijd. De belevenissen zijn echt of verzonnen. Er wordt individueel gewerkt of in duo's.

POSITIEVE ERVARINGEN

- Het voorlezen verlaagt de tolerantiedrempel voor fouten: spelfouten vallen niet op en kleine onnauwkeurigheden worden niet opgemerkt. Voor veel leerlingen is dat een bevrijding.
- De aandacht van de luisteraars gaat naar het verhaal. Intuïtief zullen zij via hun luistergedrag de auteur belonen voor grappige, ontroerende, spannende passages.

- Na enkele afleveringen durven de auteurs hun teksten tonen. Dan kan de leerkracht-begeleider (voorzichtig) ingrijpen in het schrijfproces. Maar dat kan ook overgelaten worden aan medeleerlingen.
- De leerlingen ervaren automatisch het belang van de leestekens (vooral de aanhalings-tekens), het indelen van de tekst (alineas, hoofdstukken), het juiste gebruik van verwijswoord, het belang van goed gekozen bepalingen, vertragingen, vooruitwijzingen. Als leerkracht verzamel je hier ruim voldoende materiaal en voorbeelden voor de lessen grammatica en taalbeschouwing (verwijswoorden!).
- In sommige gevallen slagen leerlingen erin om tegen het einde van het schooljaar een afgewerkte roman klaar te hebben.

EEN VOORBEELD

Deze eerste en vierde versie van het begin van hoofdstuk 1 (geschreven door Kallie) geven een mooi beeld van de evolutie van de tekst: hoe de zinnen ingekort worden, de juiste woorden gezocht, de leestekens aangeleerd. Ook de overstap van handschrift naar tekstverwerker is interessant.

VERSIE 1

Hoofdstuk I

Na twee weken vakantie is de school weer begonnen. Marcel, een leuke jongen van 15 jaar, zit een beetje te dromen wanneer de directeur ineens ~~komt~~ binnen komt, ~~op~~ ^{dag}, menen de directeur, "klinkt in meizaam door de klas. Entelen ~~straten~~ ^{willen nog op staan}, maar meneer Honorowitz van Geschiedenis geeft ~~an~~ ^{al} en teken dat ~~het~~ niet hoeft.

"Beste leerlingen," begint ~~de~~ ^{in de} directeur "twee weken vakantie ^{die jullie} hebben gehad, heb ben jullie lekken kunnen ruken."

"Rusten," roept iemand kwaad.

"we hebben verdomme huiswerk moeten maken, en ^{zo} weinig was het niet o."

De ogen van ~~menen Honorowitz~~ ^{wizard} ~~so noemen~~ ^{ze menen Honorowitz} spelen de klas door om te kijken wie dat zei.

„Wat ik wan zeggen,“ ^{vervolgde} ~~de~~ de directeur
 „morgen zal er een nieuwe leerlinge in jullie
 klas komen. Ik hoop dat jullie haar goed in
 jullie klas zullen opnemen.“
 Marcel keek op, ~~met~~ ^{zou} ~~het~~ dat knappe
 meisje dat sinds een paar dagen tegenover hem
~~woont~~ ^{kijkt} ~~in~~ en klemt van. Hij voelt
 blinders in zijn buik ^{wanneer} ~~als~~ hij aan haar ~~denkt~~
 Maar hij klemdde nog twee ~~keer~~ ^{weersdenkt} ~~hem~~
 aantikt en zei dat hij niet in slaap
 mocht vallen.
~~De bel gaat en~~ ^{het} Marcel op z'n gemak
 naar huis. Zijn moeder is zo iemand die
 meteen ongerust is als je maar twee minuten
 later thuis komt als ~~normaal~~ gewoonlijk. Dus
 stond ze hem al bij ~~de~~ de straat op te
 wachten. Marcel ~~keek~~ kijkt kwaad naar
 „Waar bleef je nou?“ ^{vraagde zijn moeder}
 Zijn moeder, zet zijn fiets in de garage
 en loopt ~~naar~~ naar boven. Boven ~~aan~~
 doet hij zijn kamertje meteen op slot. ~~En~~
 „Eijn,“ zegt hij tegen zichzelf.
 „Eijn om zo'n moeder te hebben?“
 Om een beetje van z'n kwaardheid af te komen
 gaat hij maar wat tekenen. Tot zijn eigen
 verbazing ~~kan~~ tekenst hij zijn overblijfsel.

VERSIE 4

Hoofdstuk 1

Na twee weken vakantie is de school weer begonnen. Marcel, een leuke jongen van vijftien, zit net te dromen als de directeur binnen komt.

"Dag, meneer de directeur", klinkt het moeizaam door de klas van meneer Witz.

"Beste leerlingen," begint de directeur, "in de vakantie hebben jullie kunnen uitrusten..."

"Rusten?" wordt er door iemand van de klas geroepen.

"We hebben verdomme huiswerk moeten maken en zo weinig was het niet!"

De ogen van Wizard, de meesten noemen meneer Witz zo, flitsen door de klas om te zien wie dat heeft gezegd.

"Wat ik wil zeggen," vervolgt de directeur, "morgen komt er een nieuwe leerlinge bij jullie in de klas. Ik hoop dat jullie haar een warm onthaal geven."

De directeur gaat weer de klas uit. Marcel kijkt op. Zou het die knappe meid zijn, die sinds een paar dagen naast hem woont? Hij krijgt een kleur. Hij voelt vlinders in zijn buik als hij aan haar denkt. Wizard tikt hem aan:

"Niet in slaap vallen, jonge man!"

De hele dag zit Marcel nog met vlinders in z'n buik. De bel gaat.

Marcel fietst op z'n gemak naar huis ^{althoeven} terwijl hij normaal flink door fietst. Marcells moeder is zo iemand die meteen ongerust is als je maar iets later thuis bent dan normaal. Ze staat nu dus al op hem te wachten.

"Waar bleef je nou, Marcel?" vraagt ze.

Marcel kijkt haar kwaad aan, zet z'n fiets in de garage. Gaat het huis binnen, maar gaat meteen naar zijn kamer. Daar gaat hij op z'n bed liggen.

"Fijn, fijn om zo 'n moeder te hebben!"

Om van zijn boosheid af te komen, gaat hij wat tekenen. Tot zijn eigen verbazing heeft hij zijn nieuwe buurmeisje getekend.

*Vaak sta je als leerkracht versteld van de kwaliteit van het werk van de leerlingen.
Vaak staan de leerlingen versteld van de kwaliteit van hun eigen werk.*

Paul Mesdagh
Middenschool GO Malle
Herentalsebaan 56
2390 Oostmalle
pmesdagh@pi.be